

**ВСЕУКРАЇНСЬКІ ЧИТАННЯ
«АКАДЕМІК ОМЕЛЯН ПРИЦАК
ЯК ВЧЕНИЙ-СХОДОЗНАВЕЦЬ ТА
ОРГАНІЗАТОР УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ»**

Таїса Сидорчук,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»

**ОСОБОВИЙ АРХІВ ОМЕЛЯНА ПРИЦАКА:
НАУКОВЕ ОПРАЦЮВАННЯ ТА СТВОРЕННЯ ОПИСІВ
АРХІВНОЇ КОЛЕКЦІЇ УНІВЕРСАЛЬНОГО ВЧЕНОГО**

Видатний дослідник Омелян Прицак (1919-2006) за інтелектуальним внеском у світову гуманітарну науку належить до того унікального типу вчених-енциклопедистів або універсальних вчених, знання, інтереси та діяльність яких не обмежуються однією предметною галуззю. Вочевидь, поняття універсального вченого, як і універсальної людини (лат.: *homo universalis*) чи полімата (*polymathēs*, грець.), яке насамперед асоціюється з видатними представниками античності та середньовіччя, у новітню добу і особливо у ХХ ст. еволюціонувало та набрало нових ознак. Пов'язано це не лише з появою нових академічних дисциплін (психологія, соціологія, виховання тощо), а також з ростом вузькоспеціалізованих дисциплін (наука про масові комунікації, менеджмент, африкологія тощо) та включенням в систему наукових знань міждисциплінарних наук (біохімія, геофізика тощо). Омелян Прицак став вченим світового рівня в декількох галузях гуманітарної науки, зокрема у філології, лінгвістиці, орієнталістиці, історії, філософії історії і по праву належить до плеяди універсальних вчених, якими були зокрема видатні представники гуманітарної науки нового і новітнього часу І.Кант, Г. В. Ф. Гегель, Ф.В.Й. фон Шеллінг, Б. Кроче, М. Гайдеггер, Ж.-П.Сартр, А. Кримський та ін.

Навчаючись у Львівському, Берлінському і Геттінгенському університетах, О.Прицак був вихованцем декількох наукових шкіл: польської філологічної і сходознавчої школи (В.Котвіч, Т.Левицьки, С. Завалинський), української історичної і сходознавчої школи (І.Крип'якевич, Т.Коструба, Я.Пастернак, В.Сімович, А.Кримський) та німецької мовознавчої і сходознавчої школи (Р.Гартман, Г.Г. Шедер, А. фон Габаін). Він зробив гідний внесок у розвиток світової орієнталістики як науковець-дослідник та як ініціатор і організатор міжнародних наукових осередків, зокрема *Societas Uralo-Altaica*, *Ural-Altäische Jahrbücher*, *Permanent International Altaistic Conference*.

О.Прицак підніс українські студії на рівень світової науки, будучи інтелектуальним лідером в утвердженні престижу української гуманітарної науки за кордоном. Він був організатором і першим завідувачем кафедри української історії ім. М.Грушевського та першим директором Українського наукового інституту Гарвардського університету. Вчений створив власну наукову школу україністів,

які вперше трактували історію України в широкому всесвітньо-історичному контексті. До чільних представників цієї школи належать О.Субтельний, П.Р.Магочій, З.Когут, Ф.Сисин, О.Андрієвська та ін. О.Пріцак ініціював і брав безпосередню участь у здійсненні Гарвардського проекту відзначення Тисячоліття християнства Русі-України. В рамках проекту, окрім міжнародних наукових форумів та культурно-громадських заходів, вчений започаткував, зокрема, видання «Гарвардської бібліотеки давнього українського письменства», що включає оригінальні твори, створені на території Русі-України в XI-XVIII ст. О.Пріцак відродив українське сходознавство, створив і став першим директором Інституту сходознавства ім. А.Ю.Кримського НАН України. Він виступив співзасновником Археографічної комісії та її спадкоємця – Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України. О.Пріцак заснував і очолив при Національному університеті імені Тараса Шевченка першу в Україні в пострадянський час кафедру історіософії.¹

Унікальність постаті О.Пріцака не лише у вітчизняній, але й у світовій науці, *a priori* визначає його особовий архів як історико-культурне надбання і світової, і української науки. Ставлення О.Пріцака до власного архіву, до його форму-

¹ Комплексне осмислення наукової біографії О.Пріцака та його внеску у світову науку ще чекає на своїх дослідників. Нечисленні прижиттєві та посмертні дослідницькі спроби колег і учнів О.Пріцака проливають світло на окремі аспекти його наукової і науково-організаційної праці, а саме: Хемич С. Омелян Пріцак – силуетка його студентської і наукової діяльності // Пріцак Омелян. Чому катедри українознавства в Гарварді? Вибір статей на теми нашої культурної політики (1967-1973). – Кембрідж, Масс.; Нью-Йорк: Фонд катедр українознавства, 1973. – С.ХІV-ХХІ; Дашкевич Я. Для Омеляна Пріцака. Мемуарний змюток до 75-річчя // Східний світ (1994). – К., 1995, №1-2. – С.7-14; Кочубей Ю. Слово про Омеляна Пріцака // Східний світ. (1999). – К., 2001. – №1-2. – С.6-19; Потульницький В., Сохань П. Вчений-енциклопедист української та світової історичної науки (Слово про друга та вчителя) // Там же. – С.20-30; Гирич І. Знакова стаття Омеляна Пріцака // Україна модерна. – 2007. – Ч. 12 (1). – С. 149 – 169; Кочубей Ю.М. Омелян Пріцак: служение науке и Украине // Политика Нап. – 2007. – №33. – С.31-33; Галенко О.І. Що таке історія України? Що таке історія в Україні? // Спадщина Омеляна Пріцака і сучасні гуманітарні науки. Матеріали міжнародної наукової конференції. 28-30 травня 2008 року. – К., 2009. – С.45-55; Дрига І.М. Внесок Омеляна Пріцака у тюркську історичну лінгвістику // Там же. – С.94-105; Карабулатова І. Міф простору в спадщині О.Пріцака // Там же. – С.117-122; Лучук О.М. Українознавчі проекти Омеляна Пріцака і Юрія Луцького (на матеріалі листування науковців) // Там же. – С.160-168; Недужко Ю.В. Омелян Пріцак та наукове відзначення Тисячоліття хрещення Русі-України // Там же. – С.199-208; Потульницький В.А. Особистість академіка Омеляна Пріцака (1919-2006) в рамках наукової проблеми // Українська орієнталістика: 36. наук. праць викл. та студ. Нац. у-ту «Києво-Могилянська академія» і Київ. нац. лінгв. у-ту до 90-річчя професора Омеляна Йосиповича Пріцака. – К., 2009-2010. – Вип. 4-5. – С.6-10; Дашкевич Я.Р. Омелян Пріцак: життя і творчість – творчість і життя // Там же. – С.11-15; Фелонюк А.В. Омелян Пріцак і Наукове Товариство імені Шевченка у Львові (1936-1939 рр.). – Там же. – С.23-27; Лучук О.М. Гарвардський проект Омеляна Пріцака // Там же. – С.28-35; Калакура Я.С. Професор Омелян Пріцак відродив історіософію в Київському університеті // Там же. – С.38-44; Сидорчук Т.М. Штрихи до портрету Вченого // Там же. – С.45-48; Портнов А. Омелян Пріцак – історик модерної України // Україна модерна. Стандарти науки і академічне середовище. – Львів – Київ, 2007. – № 12 (1). – С.137-148.

вання, неодноразового відновлення, систематичного комплектування і збереження визначалися характерною для вченого рисою – надання пріоритетного значення писемним джерелам в постановці та розв'язанні наукових проблем. Свідоме формування свого архіву відноситься до періоду навчання О.Пріцака у Львівському університеті (1936-1940 рр.), продовжувалося воно і далі протягом всього його життя попри неодноразові втрати та несприятливі життєві обставини, спричинені службою в радянській армії, війною, частими переїздами, зміною місця проживання тощо. Систематичне комплектування архіву вченим починається з часу навчання та захисту докторської дисертації в Гьоттінгенському університеті (1946-1948рр.). В результаті за майже 60 років активної наукової діяльності вчений зібрав, окрім цінної наукової бібліотеки, значну за обсягом та багату за змістовним наповненням архівну колекцію. Архів О.Пріцака відображає всі періоди його життя та діяльності. При цьому найчисельнішою є група документів, які були створені або зібрані у так званій американській період життя вченого, з 1960 р.

Архів Омеляна Пріцака є складовою частиною цілісної наукової спадщини вченого, що після її перевезення в Україну в 2007 р. зберігається у Національному університеті «Києво-Могилянська академія» і творить окремий структурний підрозділ наукової бібліотеки університету – «Меморіальний кабінет-бібліотека Омеляна Пріцака». Якщо каталог бібліотеки О.Пріцака¹ був створений за ініціативи вченого в його останні роки життя та в його присутності і при його співпраці, то жодного опису архіву здійснено не було. Попри відсутність прижиттєвого опису архіву, а також неодноразові переміщення наукової колекції, основні принципи систематизації архіву його фондоутворювачем збереглися. В зв'язку з цим одним із головних завдань в процесі науково-технічного опрацювання архіву О.Пріцака був пошук оптимального співвідношення між принципами систематизації архіву самого вченого і вимогами, які ставляться до роботи з документами особового походження відповідно до вітчизняних правил та порядку опису особистих архівів. «Архівний почерк» О.Пріцака в згрупованих ним окремих комплексах документів збережено без змін, що дозволить дослідникам наукової біографії вченого краще зрозуміти ті чи інші події, обставини і участь в них самого фондоутворювача. Насамперед тут йдеться про згруповані наукові дослідження О.Пріцака або інших осіб разом з листуванням, яке стосується питань їх видання, редагування, рецензування тощо, або матеріали наукових конференцій зі всім комплексом документів: запрошення на конференцію, програма конференції, тексти виступів учасників, нотатки О.Пріцака на конференції, афіші та ін. Та частина архівних матеріалів, які не систематизувалися науковцем спеціально або точне групування яких внаслідок їхнього переміщення в межах колекції, на сьогодні неможливо відтворити, була структурована й згрупована за загальноприйнятими правилами роботи з документами особового походження.

¹ Рибалкін В.С., Данилов С.І. Каталог бібліотеки О.Пріцака. – Національний університет «Києво-Могилянська академія». Науковий архів наукової бібліотеки. – Ф.10. – Оп.2. – Спр.149, 150. Електронна версія цього каталогу розміщена на сайті Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського : <http://www.nbuv.gov.ua/people/pritsak.pdf>;

В результаті первинного розбирання архіву, аналізу принципів комплектування і систематизації архівних матеріалів самим вченим, вивчення опублікованих матеріалів про його життя та наукову діяльність, студіювання опублікованих бібліографій його наукового доробку, ознайомлення з інтерв'ю, аудіо- і телезаписами за його участі, спілкування з людьми, що безпосередньо знали і співпрацювали з вченим, а також виходячи з обсягу архіву та аналізу його документальних комплексів, було здійснено поділ архівної колекції на три складові частини і відповідно створено три описи.¹

Опис №1 включає науково-творчі матеріали та особисті документи О.Пріцака, а також зібрані ним матеріали і колекції; **Опис №2** включає науково-творчі матеріали інших осіб, створені кириличною абеткою; **Опис №3** включає науково-творчі матеріали інших осіб, створені латинською абеткою. Матеріали Опису №2 та Опису №3 за жанровою однотипністю фактично творять одну колекцію, бо до них входять: а) рукописні і машинописні праці інших вчених; б) відбитки або вирізки науково-творчих праць інших вчених, що були опубліковані у наукових та науково-популярних виданнях; в) ксерокопії наукових праць інших вчених. Частина цих матеріалів була надіслана і подарована О.Пріцакові авторами, а частина була сформована самим вченим для його наукової роботи. Частина документів має дарчі написи, авторські та редакторські правки, нотатки О.Пріцака й супровідні документи.

Отже, створення трьох описів фонду обумовлено, по-перше, обсягом матеріалів (в Опис №1 внесено 2106 справ, 26816 документа на 163744 аркушах; в Опис №2 внесено 1544 справи, 1739 документів на 35321 аркуші; в Опис №3 внесено 4294 справи, 4791 документ на 103366 аркушах); по-друге, потребою забезпечення оптимальних умов для пошуково-дослідницької роботи користувачів, в тому числі роботи з описами; по-третє, здійснення співробітниками наукового архіву НаУКМА належного зберігання, обліку і контролю за переміщенням архівних матеріалів.

Будучи віддзеркаленням активної і плідної багатолітньої наукової діяльності О.Пріцака та його неординарної і яскравої особистості як науковця і людини, архів має ряд притаманних йому характерних рис, що знайшли своє відображення не лише в схемах систематизації описів, але й визначали процес його опрацювання на всіх рівнях. Первинне розбирання архіву, ідентифікація документів, систематизація і групування документальних комплексів, внутрішня фондова структуризація документів на рівні розділів, підрозділів і справ, технічне опрацювання і формування кожної одиниці зберігання та розміщення фонду здійснені відповідно до методики роботи з документами особового походження.² Розроблені схеми систематизації трьох описів відображають не лише змістовне наповнення архівної колекції О.Пріцака, а також його власні підходи

¹ Всі три описи архівної колекції О.Пріцака розміщені на сайті Наукової бібліотеки НаУКМА: <http://www.library.ukma.kiev.ua/index.php?id=457>.

² Робота з документами особового походження. Методичний посібник / Автори-укладачі: Л.О. Драгомірова, І. М. Мага, З. О. Сендик, К. Т. Селіверстова, Н. М. Христова. – Київ: Державний комітет архівів України. Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, 2009. – 284 с.

комплектування і систематизації архіву, особливості окремих груп і комплексів документів.

Опис №1 за змістовним наповненням, структурою, обсягом матеріалів, різноманітністю видових, типологічних, жанрових, мовних характеристик документів, а також хронологічними та географічними параметрами походження документів, посідає особливе місце серед описів інших фондів особового походження наукового архіву НаУКМА.¹

Однією з характерних рис архіву О.Пріцака є наявність матеріалів і документів, які відображають усі періоди життя вченого і всі етапи його дослідницької, науково-організаційної, викладацької та громадської діяльності. Попри весь драматизм, втрати, духовно-матеріальну руйнацію ХХ ст. і безпосередню участь О.Пріцака в подіях, що відбувалися, зокрема, в Європі в 1930-1950-х рр., або його пряму чи опосередковану залежність від цих подій, фактично жодна важлива сторінка особистої та науково-творчої біографії вченого не «загубилася» з плином часу. Вже на рівні Схеми систематизації Опису №1 можна отримати чітку уяву про документальну повноту архівної колекції, наявність окремих внутрішніх тематичних документальних комплексів, багатоманітність видів і жанрів документів, що становлять необхідну джерельну основу для створення інтелектуальної біографії О.Пріцака.

Схема систематизації Опису №1:

1.Науково-творчі матеріали

- 1.1.Дисертація, габілітаційна праця, монографії
- 1.2.Статті
- 1.3.Передмови до наукових праць
- 1.4.Рецензії, відгуки, висновки
- 1.5.Підручники
- 1.6.Доповіді, виступи
- 1.7.Інтерв'ю
- 1.8.Підготовчі документи: виписки, чорнові записи за працями та науковими темами
- 1.9.Інші документи творчого характеру.

2.Записні книжки

3.Листування

- 3.1.Листи О.Пріцака до окремих осіб
- 3.2.Листи О.Пріцака до організацій
- 3.3.Листи до О.Пріцака від окремих осіб
- 3.4.Листи до О.Пріцака від організацій
- 3.5. Тематичне листування
- 3.6.Телеграми

¹ Аналіз складу, обсягу і особливостей архівних матеріалів О.Пріцака, що увійшли до Опису №1, охарактеризовано автором в опублікованій статті: Сидорчук Т.М. Особливості систематизації та опрацювання архівних колекцій універсальних вчених (на прикладі роботи з особовим архівом Омеляна Пріцака) // Студії з архівної справи та документознавства / Держкомархів України. УНДІАСД; Європейський ун-т. – К., 2011. – Т. 19. – С.100-111.

- 3.7. Записки, подані О.Пріцакові під час його виступів і лекцій
- 3.8. Запрошення
- 3.9. Візитні картки та адреси інших осіб і організацій.
- 4. Документи до біографії О.Пріцака**
- 4.1. Особисті документи
- 4.2. Документи про надання наукових ступенів, вчених звань, почесних вчених звань
- 4.3. Документи службової та наукової діяльності
- 4.4. Автобіографічні документи.
- 5. Документи майново-господарського та побутового характеру**
- 6. Матеріали науково-організаційної та викладацької діяльності**
- 6.1. Участь у створенні та діяльності міжнародного наукового товариства «Uralo-Altische Gesellschaft» і журналу «Uralo-Altische Jahrbücher»
- 6.2. Викладацька та наукова діяльність у Вашингтонському університеті (Сіетл)
- 6.3. Організаційно-наукова та викладацька діяльність у Гарвардському університеті
- 6.3.1. Матеріали лекційних курсів і семінарських занять зі сходознавчих та українознавчих дисциплін
- 6.3.2. Реферати та магістерські роботи студентів, керованих О.Пріцаком
- 6.3.3. Реферати та магістерські роботи студентів, керованих іншими викладачами
- 6.3.4. Матеріали Фонду кафедр українознавства
- 6.3.5. Матеріали адміністративної та наукової діяльності О.Пріцака на посаді директора Українського наукового інституту
- 6.3.5.1. Матеріали Гарвардського проекту «Тисячоліття хрещення України»
- 6.3.5.2. Матеріали видавничих проектів УНІГУ
- 6.4. Науково-організаційна діяльність в Українському вільному університеті (ФРН), Науковому товаристві Т.Шевченка (США, Франція), Вільній українській академії наук (США), Українському історичному товаристві (США), Міжнародній асоціації українців
- 6.5. Науково-організаційна та викладацька діяльність в Інституті сходознавства ім. А.Кримського, Інституті української археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського Національної академії наук України, Національному університеті імені Тараса Шевченка та інших наукових інституціях України.
- 7. Документи, зібрані О.Пріцаком**
- 7.1. Матеріали науково-дослідних центрів, університетів, товариств США
- 7.2. Матеріали університетів, наукових інституцій та видавництва світу
- 7.3. Матеріали міжнародних та вітчизняних наукових форумів – симпозіумів, конгресів, конференцій
- 7.4. Архівні документи, джерела, наукові матеріали, зібрані О.Пріцаком
- 7.4.1. Архівні матеріали та джерела для дослідження давньоруських літописів
- 7.4.2. Архівні матеріали та джерела для дослідження давніх східних та ісландських текстів
- 7.4.3. Архівні матеріали та джерела з історії України нового та новітнього часу

- 7.4.4. Матеріали архіву І.Борщака
- 7.4.5. Матеріали архіву А.Кримського та матеріали про А.Кримського
- 7.4.6. Матеріали Г.Г.Шедера (Schaefer, Hans Heinrich (31.01.1896 – 13.03.1957)
- 7.4.7. Матеріали Ф. Кренкова (Krenkow, Fritz (1872-1952)
- 7.4.8. Матеріали архіву Східно-Європейського Дослідного Інституту ім. В.Липинського (Філадельфія)
- 7.4.9. Описи окремих архівних і бібліотечних фондів
- 7.4.10. Матеріали українського зарубіжжя
- 7.4.11. Тематичні підбірки матеріалів періодичної преси, зібрані О.Пріцаком.

8. Документи про О.Пріцака

- 8.1. Матеріали про О.Пріцака та рецензії на його праці
- 8.2. Документи про ювілеї та вшанування пам'яті О.Пріцака.

9.Зображувальні документи

- 9.1. Індивідуальні фотографії та графічний портрет О.Пріцака
- 9.2. Фотографії членів родини О.Пріцака
- 9.3. Фотографії О.Пріцака з різними особами
- 9.4. Видові фотографії
- 9.5. Фотографії різних осіб
- 9.6. Фотографії, зібрані О.Пріцаком для наукової роботи
- 9.7. Альбоми з фотографіями.

10. Афіші наукових форумів та мистецьких заходів

11. Образотворчі матеріали, зібрані О.Пріцаком

12. Колекція карт

13. Колекція поштових марок

14. Документи інших осіб

- 14.1. Документи Пріцак Емілії, матері О.Пріцака
- 14.2. Документи Пріцак Ніни, дружини О.Пріцака
- 14.3. Документи Пріцака Ірени-Ніни, доньки О.Пріцака
- 14.4. Документи Hagen, Eurhrosinia, матері Н.М.Пріцак
- 14.5. Матеріали до біографії та бібліографії наукових праць інших осіб.

Хронологічні межі документів, що увійшли до Опису №1. Наукові інтереси О.Пріцака та надання ним переваги дослідженню в першу чергу писемних джерел обумовили формування комплексів давніх текстів та джерельних матеріалів у вигляді ксерокопій, оригінали яких зберігаються у багатьох відомих фондів збірках світу. Це – ксерокопії текстів рунічного письма кок-тюрків (Kck Turks) Середньої Азії VI-VIII ст. з колекції British Museum, текстів руських літописів з колекції Російської національної бібліотеки Санкт-Петербурга та Государственной публичной библиотеки ім. М.Е.Салтыкова-Щедрина, текстів документів П.Орлика з колекції Archives Diplomatiques. Ministère des Affaires Itrangères, Paris., Department des Manuscrits Bibliotheque Nationale, Paris, Riksarkivet, Stockholm (Шведського державного архіву в Стокгольмі, документів з колекції Російського державного архіву древних актів, г. Москва та ін. Зібрані О.Пріцаком давні писемні тексти з історії східних народів та історії Східної Європи (хоча й у вигляді ксерокопій) є унікальною колекцією писемних джерел, аналогів якої немає на сьогодні в Україні. Тому

нижня хронологічна межа Опису №1 О.Пріцака визначена за найдавнішим за часом створення документом – ксерокопії текстів тюркського рунічного письма VI-VIII ст. з колекції British Museum. Верхня хронологічна межа Опису №1 і в цілому архівного фонду – 2010 р., визначена документами з відзначення і вшанування пам'яті О.Пріцака. Переважна більшість документів архіву походить з XX ст.

До Опису №2 увійшли науково-творчі матеріали інших осіб, створені та надруковані кириличною абеткою. Це – рукописні та машинописні тексти праць, праці, друквані у різних наукових та науково-популярних виданнях, автореферати дисертацій здобувачів наукових ступенів. З огляду на широку палітру наукових інтересів О.Пріцака, а також його активну науково-організаційну і адміністративну роботу можна стверджувати, що матеріали Опису №2 відкладалися у фонді вченого декількома шляхами: 1. матеріали, цілеспрямовано зібрані О.Пріцаком для своєї наукової роботи; 2. матеріали, подаровані О.Пріцакові науковцями; 3. матеріали, надіслані О.Пріцакові у зв'язку з його адміністративною та науковою роботою на посаді директора Українського наукового інституту Гарвардського університету, директора Інституту сходознавства ім. А.Кримського НАН України, члена вчених рад по захисту дисертацій низки українських наукових інституцій, а також члена редакційних колегій наукових збірників і часописів тощо.

Хронологічні межі Опису №2 – 1832-2004 роки, тобто охоплюють період понад 170 років. Найчисельнішу групу представляють матеріали, що були підготовлені і надруковані в 1950-1990-х рр., що в процентному відношенні складає приблизно 70% усієї кириличної колекції. По 15% складають науково-творчі матеріали двох наступних груп, а саме, що були опубліковані відповідно у другій половині XIX ст. і у першій половині XX ст. Географія створення та виходу у світ праць достатньо широка і представлена країнами Європи, Азії та Америки, а саме: Україна, Росія, Болгарія, Монголія, Узбєкстан, Казахстан, Грузія, Азербайджан, Вірменія, Югославія, Німеччина, Польща, Чехія, Словаччина, Австрія, Англія, Румунія, Швеція, США, Канада. Здебільшого в Описі №2 представлена наукова продукція відомих наукових і академічних видавництв вищевказаних країн – університетів, наукових інститутів Академії наук, наукових часописів та спеціалізованих наукових видавництв. Щодо мовної характеристики матеріалів Опису №2, то близько 80% від загальної кількості складають рівнозначні за обсягом групи матеріалів, написані українською і російською мовами. Праці, написані і надруковані болгарською, монгольською, казахською, башкирською, македонською мовами, складають біля 20% від загальної кількості.

З жанрової точки зору чільне місце серед матеріалів належить науковим статтям окремих дослідників та вчених, що були надруковані у наукових збірниках, журналах або вийшли окремими виданнями. В Опис №2 входять також цілісні видання – збірники, окремі наукові праці (словники, граматики, опубліковані в перекладах джерела з коментарями тощо), надруковані у XIX ст. – першій половині XX ст. і представлені у фонді у вигляді ксерокопій, що виготовлялися О.Пріцаком відповідно до його наукових зацікавлень та здійснення науко-

вих проектів. Окрім того, Опис №2 містить рецензії науковців на праці інших осіб, надруковані здебільшого у часописах, а також науково-популярні статті, що побачили світ у періодичній пресі.

Таким чином, **Схема систематизації Опису №2** включає наступні розділи:

- 1.Рукописні та машинописні праці інших осіб.
- 2.Рукописні та машинописні праці невстановлених авторів.
- 3.Опубліковані праці інших осіб.
- 4.Автореферати дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата (доктора) наук.

До розділу 1. «Рукописні та машинописні праці інших осіб» входять 187 справ науково-творчих матеріалів, що здебільшого були надіслані О.Пріцакові для ознайомлення, рецензування, написання відгуку та включення до тих чи інших збірників і часописів. Тому частина цих праць мають авторські або редакторські правки, супровідні матеріали (листи, записки), про що вказано в Описі в кожному окремому випадку із зазначенням характеру, авторства і датування супровідних матеріалів. Більшість матеріалів є машинописними текстами праць, в тому числі копіями або текстами, набраними на комп'ютері. Незначна частина праць 1940-1950-х рр. представлена авторськими рукописами. Оскільки до цієї групи входять в основному робочі варіанти праць або їх уривки, у частині з них відсутні прізвища авторів або окремі аркуші. Тому в процесі опрацювання фонду здійснювалися в тому числі ідентифікація праці, встановлення авторства і назви, а також пошук даних про можливе подальше опублікування матеріалів і аналіз відповідності до надрукованого варіанту праці. Якщо праця вийшла у світ і вдалося віднайти вихідні дані її надрукованого варіанту, для полегшення подальшої науково-дослідницької роботи в Описі №2 подано відповідну інформацію.

З огляду на авторство, час створення праці та її зміст, в тому числі щодо відтворення наукової біографії О.Пріцака, найціннішими матеріалами даного розділу є праці Л.Білецького, Р.Волчука, О.Домбровського, Є.Завалинського, О.Зілинського, Т.Коструби, І.Лисяка-Рудницького, Ю.Марра, Н. Полонської-Василенко, Ю. Шевельова.

Розділ 2. «Рукописні та машинописні праці невстановлених авторів» кількісно є найменшим розділом Опису №2 (Справи 188-195) і включає матеріали без титульних сторінок і відповідно без прізвищ авторів і назв, а також уривки праць. Попри нечисленність цих матеріалів і, втім, з урахуванням їхнього змісту, з них сформовано окремий розділ Опису для привернення уваги дослідників до необхідності проведення подальшої пошуково-дослідницької роботи з ідентифікації та атрибуції документів.

Розділ 3. «Опубліковані праці інших осіб» включає 1240 справ (Справи 196-1435). До нього входять окремі відбитки наукових статей (рідше – вирізки), надрукованих у наукових журналах і збірниках, а також ксерокопії наукових статей та окремих цілісних наукових видань. Незначна частина документів представлена фотокопіями наукових праць та газетними вирізками. Здебільшого відбитки/вирізки наукових матеріалів були подаровані їхніми авторами О.Пріцакові, що зазначено на титульних або перших сторінках. Більшість ксе-

рокопій праць були виготовлені О.Пріцаком для його наукової роботи. Крім того, частина ксерокопій праць також надсилалася вченому авторами, з якими О.Пріцак протягом десятиліть обмінювався науковими публікаціями і про що, зокрема, свідчать дарчі написи. Всі дарчі написи та автографи зазначено у примітках відповідної справи. Значна частина вирізок і ксерокопій наукових матеріалів не мала вихідних даних. Тому для полегшення подальшої наукової роботи дослідників в процесі опрацювання документів Опису №2 були встановлені бібліографічні дані переважної більшості матеріалів і внесені до Опису.

Оскільки частина наукових матеріалів даного розділу була опублікована у XIX ст. – першій половині XX ст. і сьогодні нерідко зберігається в одиничних примірниках у бібліотечних, архівних і музейних фондах поза межами України, а інша частина наукових матеріалів була опублікована у зарубіжних виданнях в 1950-1990 рр., що свого часу не поступали до фондів науково-освітніх установ України, даний комплекс документів має наукову, меморіальну, історичну і джерельну цінність. Окремі матеріали є на сьогодні раритетними виданнями і мають значну історико-культурологічну цінність, зокрема, для історії української науки, українського сходознавства, а також для реконструкції біографії самого О.Пріцака. Перш за все мова йде про відбитки праць ще малодослідженого історика, представника роду Антоновичів, внука В.Антоновича, Михайла Антоновича. Представлені в колекції праці науковця були видані в еміграції 1930-1940-х рр. Праці мають дарчі написи автора та автографи О.Пріцака із зазначенням місця і дати отримання матеріалів та ін.

Крім того, фонд містить відбитки та вирізки праць визначного сходознавця-арабіста І.Крачковського 1920-1930-х рр., які ймовірно належали А.Кримському й були передані О.Пріцакові в грудні 1941 р. у Києві Н.Полонською-Василенко разом з іншими науковими та особистими документами вченого.¹ Лише одна з праць І.Крачковського має дарчий напис автора А.Кримському. Однак, враховуючи ряд фактів, а саме: всі праці І.Крачковського є відбитками або вирізками (а не ксерокопіями); обидва вчені підтримували тісні науково-творчі контакти і традиційно для науковців обмінювалися своїми публікаціями; О.Пріцак отримав від Н.Полонської-Василенко частину матеріалів А.Кримського; О.Пріцак з 1943 р., перебуваючи в Німеччині та США, не міг придбати деінде 12 відбиток/вирізок І.Крачковського, – можна стверджувати, що наукові матеріали останнього були в свій час власністю А.Кримського. До «колекції» А.Кримського можна додати ще один документ – вирізку з рецензією І.Веселовського, надруковану у 1889 р., що має автограф А.Кримського.

До цінних з історико-наукового та меморіального погляду матеріалів даного розділу слід віднести також відбитки праць М.Андрусика, І.Борщака, Б.Крупницького, О.Оглоблина, надруковані у 1920-1960-х рр. і подаровані

¹ Про передачу Н.Полонською-Василенко О.Пріцакові матеріалів А.Кримського у грудні 1941 р. у Києві див.: Н.Д. [Полонська-Василенко Н.] Агатагел Кримський //Україна. – Париж.: 1949. – Збірник 2. – С.121-128; Пріцак О. Наталія Полонська-Василенко: жмут спогадів // Н.Д.Полонська-Василенко. Українська академія наук. Нарис історії. – К.: Наукова думка. – 1993. – С.5-7.

О.Пріцаку, частина яких в тому числі з дарчими написами. Ряд документів, зокрема праці М.Битинського, В.Дубровського, П.Феденка, були надруковані в 1940-х рр. в еміграції і належать сьогодні до рідкісних видань української еміграції.

До розділу включені також праці іноземних вчених, що були надруковані українською або російською мовами, при цьому прізвища авторів у виданнях прописані латинською абеткою. Такі праці подані в Описі №2 в кінці відповідної літери української абетки.

Зміст розділу 4. «Автореферати дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата (доктора) наук» включає 107 справ (Справи 1436-1544). Переважна частина документів розділу є авторефератами, що були подаровані авторами О.Пріцакові, або ж вчений їх отримав під час перебування в Україні в 1990-і рр., як директор Інституту сходознавства ім. А.Кримського НАН України, а також, як науковий керівник, офіційний опонент та член Вченої ради по захисту дисертацій Інституту археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України. Частина авторефератів також мають дарчі написи авторів.

До Опису №3 увійшли науково-творчі матеріали інших осіб, створені або надруковані латинською абеткою. Це – рукописні та машинописні тексти праць, надруковані праці у різних наукових та науково-популярних виданнях, опубліковані історичні джерельні матеріали, тези дисертацій здобувачів наукових ступенів, окремі наукові часописи. Різноманіття видів та типів документів, способів їх створення та відтворення (оригінали, копії, машинописні копії, чорнові та чистові варіанти текстів, відбитки та ксерокопії друківаних праць), а також аналіз листування О.Пріцака з авторами, дають можливість згрупувати матеріали за шляхами надходження до архівної колекції: 1) матеріали, які були зібрані О.Пріцаком для його наукової роботи; 2) матеріали, які були подаровані їх авторами (рідше – видавцями) О.Пріцакові; 3) матеріали, що відклалися в архіві у зв'язку з науково-організаційною діяльністю О.Пріцака в *Societas Uralo-Altaica*, *Ural-Altaische Jahrbücher*, на посаді директора Українського наукового інституту Гарвардського університету, директора Інституту сходознавства ім. А.Кримського НАН України, члена редакційних колегій наукових збірників і часописів, організатора і учасника міжнародних наукових форумів; 4) матеріали, які були надіслані авторами або видавцями О.Пріцакові для зовнішнього рецензування, отримання рекомендацій або ознайомлення.

Хронологічні межі Опису №3 – 1705-2004 роки, тобто охоплюють період майже 300 років. Найчисельнішу групу представляють матеріали, що були створені або надруковані в 1950-1990-х рр. Географічні характеристики Опису №3 відображають, з одного боку, широку палітру наукових зацікавлень О.Пріцака, а з другого боку – його участь і роль у світовій гуманітарній науці у другій половині ХХ ст. Отже, матеріали, що увійшли до Опису №3, були створені або опубліковані в Німеччині, Австрії, Франції, Чехословаччині, Польщі, Італії, Великобританії, Данії, Норвегії, Швеції, Бельгії, Нідерландах, Ісландії, Фінляндії, Туреччині, Угорщині, Румунії, Югославії, Греції, Іспанії, США, Канаді, Японії, Китаї, Південна Корея, Ізраїлі, Україні, Росії, Болгарії, Сербії, Ірані, Індії, Швейцарії, Литві, Латвії. Переважна частина опублікованих матеріалів

Опису №3 представляє наукову продукцію відомих наукових і академічних видавництв вищевказаних країн – університетів, наукових центрів, наукових часописів та спеціалізованих наукових видавництв. Відповідно до широти географії створення матеріали Опису №3 характеризуються також мовним різноманіттям: близько 40% матеріалів створені англійською мовою, приблизно по 15% – німецькою, французькою, польською мовами та 15% – турецькою, латинською, італійською, угорською, норвезькою, шведською, ісландською, фінською, данською, румунською, чеською, словацькою, сербською, хорватською, іспанською, литовською, латиською та естонською мовами.

З жанрової точки зору домінуючими матеріалами є наукові статті окремих дослідників та вчених, що були надруковані у наукових збірниках, журналах або вийшли окремими виданнями. В Опис №3 входять також машинописні тексти монографій, підручників, дисертацій, окремих розділів праць, рецензії, тексти виступів на наукових форумах, переклади, цілісні видання невеликого обсягу – збірники, окремі наукові праці, надруковані у XIX ст. – першій половині XX ст. і представлені у фонді у вигляді ксерокопій, що виготовлялися О.Пріцаком для його наукової роботи.

З огляду на широкі наукові інтереси О.Пріцака і численне коло науковців¹ з різних держав світу, з якими він спілкувався і які надсилали йому свої праці, можна стверджувати, що на сьогодні частина цих праць є лише в одному примірнику саме в архіві О.Пріцака й відсутні в інших вітчизняних архівних та бібліотечних фондах. Якщо взяти до уваги також той факт, що з деякими науковцями О.Пріцак спілкувався і обмінювався працями десятиліттями, то ще більше стає очевидним унікальність колекції, оскільки в ній зібрані підбірки праць одного й того ж вченого впродовж мало не всього його наукового життя. Крім того, з огляду на те, що більшість вчених, зазвичай, займаються дослідженням конкретної наукової проблеми, збірка цінна з точки зору концентрації чисельних досліджень з однієї і тієї ж теми або суміжних тем. В Описі №3 зібрані праці відомих вчених в галузі всесвітньої історії, філології, лінгвістики, сходознавства, зокрема тюркології, історії України, археології, нумізматики та ін. Названі наукові галузі представлені іменами видатних вчених світової гуманітарної науки.

Цінність матеріалів Опису №3 полягає у значній кількості автографів видатних вчених світу, оскільки частина праць були надіслані О.Пріцакові з дарчими написами. Деякі дарчі написи містять одночасно привітання зі святами чи іншими подіями, побажання вченому і його родині, короткі повідомлення, повне

¹ Темі співпраці О.Пріцака та вчених різних країн і міжнародних наукових осередків з характеристикою матеріалів науковців, що зберігаються у фонді О.Пріцака, присвячені наступні дослідження автора: Наукові взаємини Омеляна Пріцака з вченими Туреччини (за матеріалами особового архіву О.Пріцака в Національному університеті «Кисво-Могилянська академія») // XVI сходознавчі читання А.Кримського. Тези доповідей міжнародної наукової конференції. – К., 2012. – С.63-65; До історії наукового співробітництва Омеляна Пріцака з вченими Японії: на матеріалах особового архіву О.Пріцака в Національному університеті «Кисво-Могилянська академія» // П'ята міжнародна науково-практична конференція «Мова, література і міжкультурна комунікація», 22-23 березня 2013 р. / Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

прізвище або чіткі підписи автора і датування. На деяких працях написи емоційно-стримані і офіційні, на зразок «від автора» або рукою автора написане лише його прізвище і дата. Крім того, Опис №3 містить біля 20 документів, які мають штампи авторів чи попередніх власників, або ж були надіслані з дарчими написами не О.Пріцакові, а іншим науковцям. Це, зокрема, відбитки праць з бібліотеки професора A.Schaade та адресовані праці М. Рдсдпен. До речі, дарчі написи нерідко допомагали в процесі опрацювання архіву О.Пріцака встановити автора того чи іншого листа або рукописного тексту, що зберігаються в інших розділах архівної колекції. Усі дарчі написи і автографи авторів, а також штампи О.Пріцака та інших осіб зафіксовані у графі «Примітки» опису.

Таким чином, **Схема систематизації Опису №3** включає наступні розділи:

1. Рукописні та машинописні праці інших осіб.
2. Рукописні та машинописні праці невстановлених авторів.
3. Опубліковані праці інших осіб.
4. Тези дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук.
5. Праці інших осіб, підібрані О.Пріцаком для роботи над монографією «Походження Русі». Т.1, 2.
6. Джерельні матеріали до монографії «Походження Русі». Т. 1, 2, надруковані у різних виданнях.
7. Праці інших осіб та джерела до монографії «Походження Русі». Т.3, підібрані О.Пріцаком.
8. Наукові та науково-популярні часописи.

До розділу 1. «Рукописні та машинописні праці інших осіб» входять 558 справ (Справи 1-558) науково-творчих матеріалів, що здебільшого були надіслані О.Пріцакові для ознайомлення, рецензування, написання відгуку та включення до тих чи інших збірників, часописів, конференцій тощо. Тому частина цих праць мають рукописні авторські або редакторські правки, нотатки і коментарі О.Пріцака, а також супровідні матеріали (листи і записки до О.Пріцака, Curriculum Vitae авторів, рецензії інших осіб), про що вказано в Описі в кожному окремому випадку із зазначенням характеру, авторства і датування супровідних матеріалів. Щодо авторської характеристики, то серед матеріалів цього розділу є значна частина праць молодих дослідників, зокрема співробітників Українського наукового інституту Гарвардського університету та учнів О.Пріцака. Крім того, розділ містить праці досвідчених науковців – колег О.Пріцака. Частина з них була опублікована у відомих наукових виданнях. Більшість матеріалів розділу була створена в 1960-1990-х рр. і за способом створення є машинописними текстами, в тому числі копіями або текстами, набраними на комп'ютері. Оскільки матеріали розділу представляють собою переважно робочі варіанти праць або їх уривки, в процесі опрацювання фонду здійснювалися ідентифікація остаточного варіанту праці та пошук даних про можливе подальше опублікування матеріалів і аналіз відповідності до надрукованого варіанту праці. Якщо праця вийшла у світ і вдалося віднайти вихідні дані її надрукованого варіанту, то для полегшення подальшої науково-дослідницької роботи в Описі №3 також подано відповідну інформацію.

Розділ 2. «Рукописні та машинописні праці невстановлених авторів» включає 29 найменувань (Справи 559-587) і представляє матеріали без титульних сторінок, прізвищ авторів, назв праць, а також уривки праць, авторство яких не вдалося встановити. Ідентифікація цих матеріалів потребує подальшої пошуково-дослідницької роботи, в тому числі аналізу документів, які входять до різних розділів Опису №1, зокрема листування, матеріалів конференцій, наукових проєктів тощо.

Розділ 3. «Опубліковані праці інших осіб» включає 3279 справ (Справи 588-3866). До його складу входять дві групи документів: а) окремі відбитки (рідше – вирізки) наукових статей і рецензій, що були надруковані в наукових журналах і збірниках; б) ксерокопії наукових статей та окремих цілісних наукових видань. Частина ксерокопій праць були виготовлені О.Пріцаком для наукової роботи. Крім того, частина ксерокопій праць також надсилалася вченому їх авторами, з якими О.Пріцак обмінювався науковими публікаціями і про що, зокрема, свідчать дарчі написи. Переважна більшість матеріалів даного розділу була створена в 1950-1990-х рр., що складає приблизно 85%, близько 12 % матеріалів походять з 1900-1940- рр. і 5% – припадають на ХІХ рр. та 2000-і рр. Значна частина вирізок і ксерокопій наукових матеріалів не мала вихідних даних. Тому для полегшення подальшої наукової роботи дослідників в процесі опрацювання документів Опису №3 були встановлені бібліографічні дані переважної більшості матеріалів і внесені до Опису.

Розділ 4. «Тези дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук» містить 21 справу (Справи 3845-3866). Слід відзначити, що майже половина матеріалів (10 справ) – це тези докторських дисертацій з фармакології, біології та хімії, що були підготовлені і захищені у Стамбульському університеті в 1960-х рр. 11 інших документів були підготовлені в німецьких, угорському, ізраїльському університетах та відповідали безпосередньо науковим зацікавленням О.Пріцака.

Матеріали, що входять до розділів 5-7 Опису №3 (Справи 3867-4237) були підібрані і згруповані безпосередньо О.Пріцаком в процесі його роботи над фундаментальною працею «Походження Русі», яка займає в науковій спадщині вченого провідне місце. На відміну від розділу 3 даного Опису ці матеріали (470 справ) за способом відтворення є в переважній більшості ксерокопіями друкованих праць інших науковців та ксерокопіями опублікованих джерел, які О.Пріцак досліджував та використовував в контексті проблематики свого *magnum opus*.

Розділ 8. «Наукові та науково-популярні часописи» містить 57 справ (4237-4294), що включають ксерокопії окремих номерів часописів або їх уривки та відбитки окремих розділів часописів, зокрема з рецензіями на наукові праці та бібліографічними оглядами. Деякі з відбиток були надіслані О.Пріцакові автором того чи іншого матеріалу часопису, про що свідчать дарчі написи. Оскільки кожна з відбиток містить рецензії та дослідницькі матеріали низки авторів і представляє собою частину того чи іншого часопису, вони також увійшли до цього розділу опису. Це – часописи сходознавчих, лінгвістичних та історичних наукових центрів Німеччини, Австрії, Угорщини, Польщі, Італії, Данії, США, Нідер-

ландів, Румунії, Туреччини. Крім того, в розділі зберігається декілька раритетних періодичних видань, представлені оригіналами, а саме «Ukrainische Rundschau. Monatsschrift» (Hrsg. von Dr. W. Kushnir. – Wien, 1912. – Jahrg. X. – Nr. 2-3), «Căvaș Zërşuyê. Căvaşân natsille hazacê» (Berlin, 1943. – Nr.1) та ін.

Документи кожного з розділів Опису №1 систематизовані в залежності від їх характеру за авторським, абетковим, хронологічним, видовим та типологічним принципам. Праці кожного з авторів в Описі №2 та в Описі №3 подані за абетковим принципом. Орфографія назв праць О.Пріцака та інших авторів, а також матеріалів XVI-XIX – початку XX ст., збережені. В разі відсутні точної інформації про бібліографічні дані того чи іншого документу прізвище автора, назва, датування подані у квадратних дужках. З огляду на час і обставини і технологію створення окремих документів та їхню історико-наукову цінність в примітках кожного з них зазначено стан збереженості (пошкодження, якість паперу тощо). Окрім того, в примітках зазначені документи факсимільного зв'язку, текст яких неминуче з часом згасає і які потребують створення паперових або електронних копій. Для забезпечення подальшого збереження документів, що створені на цигарковому папері, або документів з пошкодженими обкладинками і аркушами та крихким папером, відповідні справи окрім використання папок і конвертів додатково обрамлені цупкою паперовою обгорткою.

Таким чином, архівний фонд О.Пріцака має ряд притаманних саме йому особливостей – кількісно великий обсяг документів, багата видова і типологічна різноманітність архівних матеріалів, широкий проблемно-тематичний спектр документів (від текстів рунічних написів до листування з Нобелівським комітетом), розгалужена географія походження документів (від Маньчжурії до Гарварду, від Норвегії до Австралії), широкі хронологічні рамки матеріалів (від 6 ст. до н.е. до 2006 р.), розмаїта мовна палітра документів (окрім всіх європейських мов представлені мови від південно-тунгуських діалектів давньотюркської мови до давньоскандинавської мови). Опрацювання окремих документальних комплексів колекції здійснювалося паралельно з перекладацькою роботою, вивченням історико-культурних пам'яток та джерел, проведенням порівняльного дослідження історичних матеріалів, а також дослідженням життя і діяльності вченого в контексті вітчизняної і світової науки.

Одним із найвідповідальніших і важливих етапів опрацювання фонду був етап первинного розбирання документів, оскільки архівна колекція О.Пріцака була перевезена з США до України після смерті вченого і всі маніпуляції з її пакуванням, розмитненням, розпакуванням, виокремленням з контейнерів бібліотечного фонду і меморіальних речей відбувалося працівниками, які не були обізнані з особливостями архівної колекції. Внаслідок цього цілісність окремих документальних комплексів, сформованих О.Пріцаком, була порушена і частина архівних матеріалів набула вигляду так званого «розсипу». В результаті первинного розбирання архівного фонду О.Пріцака всі матеріали, в тому числі й ті, що були в стані «розсипу», згруповані за типами і видами документів відповідно до методики роботи з документами особового походження.

Для визначення назви архівного фонду і розробки схем систематизації кожного опису фонду О.Пріцака у вітчизняних і зарубіжних наукових архівах і біб-

ліотеках здійснено пошук і збір автобіографічних, історіографічних та бібліографічних матеріалів і досліджень, пов'язаних з освітньою, науково-дослідницькою, науково-організаційною і викладацькою діяльністю вченого. Окрім вивчення документів особового фонду О.Пріцака були виявлені і досліджені документи вченого або документи пов'язані з ним, які зберігаються у Центральному державному історичному архіві м. Львова, Державному архіві Львівської області, Інституті рукописів Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського, Національній науковій бібліотеці ім. В.Стефаника. Розроблені Схеми систематизації трьох описів особового фонду О.Пріцака обговорювалися та були затверджені на спільному засіданні наукових співробітників Науково-дослідного центру орієнталістики ім. О.Пріцака, Наукового архіву та Наукової бібліотеки НаУКМА.

В результаті вивчення почерків, порівняльного аналізу якості та фактури паперу, часу виготовлення і використання типів паперу, засобів нанесення та технології відтворення тексту, було ідентифіковано 420 документів (статті, тексти виступів, уривки, листи) без підписів або з нечитабельними автографами їх авторів. Після ретельного вивчення змісту документів, що не мають зазначеного авторства або у яких відсутні титульні та інші сторінки, а також після проведеного порівняльного аналізу кола наукових проблем, авторських стилів, були ідентифіковані та атрибутовані 135 рукописних і машинописних текстів наукових праць, доповідей, виступів і проектів О.Пріцака та інших вчених.

Створення описів особового фонду О.Пріцака і його відкриття забезпечує доступ дослідників до оригінальних документів, які розкривають історію української науки та створення українських наукових інституцій за кордоном впродовж 1920-1990-х рр., до рукописів наукових праць відомих українських вчених, що до цього часу залишалися неопублікованими, дає змогу науковцям і студентам використовувати рідкісні й унікальні джерела з всесвітньої історії, історії України, сходознавства, літературознавства, мовознавства тощо.¹

Опрацювання та опис особового фонду О.Пріцака – це перший, важливий крок у дослідженні спадщини самого вченого, в оприлюдненні змісту і всіх складових архівної колекції, без чого в одних випадках неможливі, а в інших – утруднені подальші наукові дослідження та розвиток окремих напрямків вітчизняної гуманітарної науки.

¹ Після завершення опрацювання і відкриття архіву О.Пріцака Інститут сходознавства НАН України ім. А.Ю.Кримського звернувся до Наукової бібліотеки НаУКМА з проханням виготовити електронні копії рукопису арабською мовою XVIII ст. «Подорож патріарха Макарія» Павла Алеппського та його перекладів, виконаних у свій час Т.Кезмою і О.Пріцаком, для дослідження відомих на сьогодні у світі чотирьох списків вищезазваної праці у рамках міжнародного проекту румунських, російських і українських сходознавців. Перші результати дослідження рукопису і його перекладів були оприлюднені учасницею проекту, науковим співробітником Інституту сходознавства НАН України Ю.Петровою у виступі «Київський список «Подорожі патріарха Макарія»: переклад Омеляна Пріцака» на Всеукраїнських читаннях О.Пріцака, що відбулися 28 травня 2013 р. в НаУКМА.